7. Социальная информациология. Словарь / сост. Л.И. Мухамедова ; под. ред. В.Д. Попова. Издание второе. Москва : Изд-во РАГС, 2007. 172 с.

8. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України : постанова, положення від 06.03.2019 № 227. *Офіційний вісник України*. 2019. № 26. Ст. 900.

9. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального : Закон від 19.12.1995 № 481/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 46. Ст. 345.

10. Податковий кодекс України : Кодекс, Закон від 02.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13. Ст. 112.

11. Про затвердження Порядку взаємодії інформаційних систем Державної фіскальної служби України та Державної прикордонної служби України щодо обміну інформацією, необхідною для забезпечення контролю при переміщенні осіб та транспортних засобів через державний (митний) кордон України та адміністративний кордон вільної економічної зони «Крим» : Наказ, Порядок від 07.09.2017 № 746/759. *Офіційний вісник України*. 2017. № 85. Ст. 2585.

12. Інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну : Наказ від 06.06.2018 № 365. *Офіційний вебпортал Державної фіскальної служби України*.

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.4-2.19>

ЛАКІЙЧУК Я.О.

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ З ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ, УСТАНОВАМИ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРЕВЕНТИВНИХ ЗАХОДІВ

У статті на основі аналізу наукових поглядів вчених і норм чинного законодавства України досліджено проблему взаємодії поліції з державними органами, установами та громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів. Обґрунтовано, що метою такої взаємодії є забезпечення публічної безпеки та порядку у певній сфері, профілактика правопорушень у конкретній частині соціуму, взаємне інформування, проведення партнерськими сторонами спільних заходів, здійснення спільних дій, направлених на побудову умов, за яких вірогідність виникнення протиправних аспектів зводиться до мінімуму, і т. ін. Визначено, що взаємодія поліції з державними органами, установами та громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів має різні форми та реалізується на трьох рівнях: загальнодержавному, де ключове значення має взаємодія поліції та органів державної влади; місцевому – співпраця та взаємна підтримка діяльності з органами місцевого самоврядування; на рівні взаємодії з громадськістю безпосередньо. Подібна градація базується на положеннях чинного законодавства, яке загалом визначає взаємодію одним із ключових принципів виконання поліцією передбачених законом повноважень. Зроблено висновок, що взаємодія на всіх рівнях передбачає не просто співпрацю задля виконання якоїсь тактичної цілі або одиничного превентивного заходу, а реалізацію цілого комплексу процедур, метою яких є забезпечення публічної безпеки та порядку у певній сфері, профілактика правопорушень у конкретній частині соціуму, взаємне інформування, проведення партнерськими сторонами спільних заходів, здійснення спільних дій, направлених на побудову умов, за яких вірогідність виникнення протиправних аспектів зводиться до мінімуму, і т. ін. Здійснення подібних процедур поліцією спільно з відповідними суб'єктами

© ЛАКІЙЧУК Я.О. – добувач кафедри поліцейського права (Національна академія внутрішніх справ)

державної влади, місцевого самоврядування чи громадськості веде до суттєвого спрощення превентивної діяльності в галузі, де існує взаємодія, що є позитивним фактором, який говорить про демократизацію поліцейських органів нашої держави та виведення їх з ізоляційного посттоталітарного стану.

Ключові слова: Національна поліція України, взаємодія, державні органи, установи, громадськість, превентивні заходи.

In the article, based on the analysis of scientific views of scientists and norms of the current legislation of Ukraine, the problem of interaction of police with state bodies, institutions and the public on providing preventive measures is investigated. It is substantiated that the purpose of such interaction is to ensure public safety and order in a certain area, prevention of offenses in a particular part of the society, mutual information, conducting joint actions by partners, implementation of joint actions aimed at building conditions under which the likelihood of occurrence of unlawful aspects is reduced to a minimum the rest. It is determined that the interaction of the police with state bodies, institutions and the public in providing preventive measures takes different forms and is implemented at three levels: nationwide, where the interaction of the police and public authorities is of key importance; local – cooperation and mutual support of activities with local self-government bodies; at the level of public engagement directly. Such graduation is based on the provisions of current law, which generally defines interaction as one of the key principles for the exercise of the powers provided by law by the police. It is concluded that interaction at all levels involves not simply cooperation for the fulfillment of any tactical goal or a single preventive measure, but the implementation of a whole set of procedures aimed at ensuring public safety and order in a certain area, prevention of offenses in a particular part of society, mutual form, carrying out joint actions by the partners, implementation of joint actions aimed at building conditions under which the likelihood of occurrence of unlawful aspects is minimized, etc. is. Bringing such procedures to life by the police, together with relevant public authorities, local governments or the public, leads to a significant facilitation of preventive activities in an area where there is interaction, which is undoubtedly a positive factor that speaks to the democratization of the police organs of our country and their removal from the isolation post-totalitarian state.

Key words: National Police of Ukraine, interaction, state bodies, institutions, public, preventive measures.

Вступ. Конституцією України проголошено поділ державної влади на законодавчу, виконавчу та судову [1]. Водночас поділ влади лише уособлює розмежування компетенції державних відомств, але не говорить про їх ізолюваність одне від одного. Загальноприйнятою є думка в теорії права про те, що діяльність владних органів ґрунтується на принципах єдності, спільності кінцевої мети та, що найбільш головне, взаємодії, орієнтованої на забезпечення реалізації функцій держави [2]. Відповідно до цього принципу взаємодія ставиться в основу роботи будь-якого органу державної влади при виконанні ним своїх функцій, у т. ч. Національної поліції України щодо реалізації превентивної діяльності. До того ж, взаємодія поліція у цьому ракурсі є глибшою та стосується не тільки спільної роботи з іншими державними органами, але й установами та громадськістю щодо здійснення відповідних превентивних заходів.

Проблема превентивної діяльності поліції неодноразово була у полі зору різних науковців. Зокрема, їй приділяли увагу: О.М. Бандурка, О.І. Безпалова, О.В. Джафарова, І.Г. Богатирьов, Н.В. Лебідь, А.В. Коваленко, Н.А. Шайденко, О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, О.Є. Користін та багато інших. Однак, незважаючи на чималу кількість наукових розробок, у науковій літературі недостатньо розроблене питання взаємодії поліції з державними органами, установами та громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів, що, беззаперечно, є суттєвою прогалиною на теоретичному та практичному рівнях.

Постановка завдання. Саме тому мета статті – розглянути проблему взаємодії поліції з державними органами, установами та громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів.

Результати дослідження. Із положень норм чинного законодавства України випливає, що взаємодія поліції здійснюється на рівні органів державної влади, місцевих самоврядних органів

і безпосередньо на рівні громадськості. Враховуючи те, що така градація є нормативно передбаченою, вважаємо логічним взяти її за основу при розгляді особливостей взаємодії поліції щодо забезпечення превентивних заходів.

Починаючи розгляд із взаємодії поліції та органів державної влади щодо забезпечення превентивних заходів і превентивної діяльності загалом, варто зауважити, що подібна співпраця здійснюється з великого кола питань. Наприклад, актуальним моментом сьогодні є забезпечення публічної безпеки та порядку. У рамках цього напряму діяльності Національною поліцією застосовуються різні превентивні заходи. З метою їх забезпечення було вироблено відповідний порядок взаємодії поліції та Національної гвардії України. Така взаємодія в ракурсі забезпечення публічної безпеки і порядку здійснюється шляхом: спільного патрулювання нарядами вулиць, площ, парків, скверів, вокзалів, аеропортів, морських і річкових портів, інших публічних (громадських) місць; забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки та порядку під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових і спортивних заходів, а також під час заходів у публічних (громадських) місцях за участю осіб, щодо яких здійснюється державна охорона; проведення спільних заходів із метою стабілізації оперативної обстановки в разі її загострення в межах території однієї чи декількох адміністративно-територіальних одиниць [3].

Відповідний механізм взаємодії діє також у сфері спільної діяльності поліції та уповноважених органів із питань пробації, установ виконання покарань щодо звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк. У чому така взаємодія полягає? Відповідний орган (підрозділ) поліції при надходженні з установи виконання покарань (слідчого ізолятора) повідомлення про звільнення засудженого проводить перевірку прибуття звільненого до обраного ним місця проживання, про що робиться відмітка у журналі контролю за прибуттям і постановленням на облік раніше судимих осіб. За наявності технічних можливостей журнал контролю ведеться в електронному вигляді в підсистемі інформаційно-телекомунікаційної системи. Протягом місяця після звільнення засудженого орган (підрозділ) поліції інформує установу виконання покарань (слідчий ізолятор) про його прибуття та взяття на облік в органі (підрозділі) поліції. У разі неприбуття звільненого до обраного ним місця проживання протягом десяти днів після звільнення орган (підрозділ) поліції інформує про це установу виконання покарань (слідчий ізолятор) [4]. Наведений алгоритм дій дає можливість органам поліції ретельно проаналізувати особу, звільнену з місць відбування покарання, а також отримати всю необхідну інформацію стосовно неї, що виступає забезпечувальним заходом для подальшого здійснення адміністративного нагляду щодо певної особи.

Взаємодія поліції з державними органами щодо забезпечення превентивних заходів також має місце у рамках правовідносин, які виникають у сфері протидії насильству в сім'ї. Так, до системи суб'єктів попередження, запобігання та протидії домашньому насильству поряд із Національною поліцією належить цілий ряд інших державних відомств, зокрема служба у справах дітей; органи управління освітою, навчальні заклади, установи й організації системи освіти; суди та прокуратура; уповноважені органами з питань пробації тощо [5]. Безпосередньо на органи національної поліції в цій системі покладається виконання таких завдань: взяття на профілактичний облік кривдників і проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством; здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії; анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством; інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи та соціальні послуги, якими вони можуть скористатися; винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників і т. ін. [5].

Систему органів попередження, запобігання та протидії домашньому насильству побудовано на принципах взаємодії та партнерства між усіма відомствами, що до неї входять. На нормативно-правовому рівні чітко прописано, що подібна взаємодія передбачає: взаємне інформування не пізніше однієї доби про виявлені факти домашнього насильства; узгодження заходів реагування на випадки домашнього насильства та надання дієвої допомоги постраждалим особам, що здійснюються різними суб'єктами; розроблення та виконання відповідно до компетенції програм для кривдників; організацію здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству відповідно до компетенції; обмін досвідом у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; скоординовану міжвідомчу підготовку фахівців, які представляють суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; здійснення спеціально

уповноваженими органами у сфері запобігання і протидії домашньому насильству моніторингу дотримання вимог законодавства суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, розроблення пропозиції щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування тощо [5].

Поза увагою не можна залишити взаємодію поліції та обласних державних адміністрацій щодо забезпечення усіх форм поліцейської діяльності, зокрема превентивної. Відповідно до законодавства місцеві державні адміністрації – це місцеві органи виконавчої влади. У межах своїх повноважень вони здійснюють виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізують повноваження, делеговані їм відповідною радою. Одними з ключових завдань місцевих державних адміністрацій є забезпечення законності та правопорядку, виконання Конституції України та положень інших нормативно-правових актів тощо. Місцеві державні адміністрації при здійсненні своїх повноважень у сфері управління взаємодіють із відповідними міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади [6]. Найбільш актуальною формою такої взаємодії є відповідні цільові програми (районні, обласні, загальнодержавні) які розроблюються з урахуванням загальнодержавних пріоритетів у сферах правової політики, законності, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, проведенням державної правової політики; також вони здійснюють контроль за додержанням законодавства органами виконавчої влади, їх посадовими особами, а також органами місцевого самоврядування; вживають заходів щодо захисту прав і свобод, гідності, життя і здоров'я людини та громадянина від протиправних посягань, охорони власності та громадського порядку, забезпечення пожежної безпеки, боротьби зі злочинністю, запобігання і протидії корупції [7]. Так, для прикладу варто навести численні програми сприяння поліції у підвищенні рівня безпеки громадян, які сьогодні видано на території багатьох районів та областей. Метою подібних програм є сприяння поліції у підвищенні рівня безпеки громадян, правосвідомості й обізнаності населення щодо можливості отримання якісних поліцейських послуг, безпечних умов проживання населення, об'єднання зусиль поліції, органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і громадськості у запобіганні загрозам публічній безпеці та порядку, сприянні припиненню правопорушень, захисту власності та безпеки здійснення підприємницької діяльності [8]. Як бачимо, основну увагу в цих програмах приділено стратегічним цілям саме превентивного характеру, направлених на профілактику вчинення правопорушень на певній території, що, безперечно, сприяє реалізації поліцією превентивних заходів.

Другий рівень взаємодії поліції щодо забезпечення превентивних заходів передбачає співпрацю з органами місцевого самоврядування. У нормативно-правовій базі, яка регулює діяльність останніх, така взаємодія проявляється в питаннях: сприяння діяльності органів суду, прокуратури, юстиції, служби безпеки, Національної поліції, Національного антикорупційного бюро України, адвокатури і Державної кримінально-виконавчої служби України; вирішення відповідно до закону питань про проведення зборів, мітингів, маніфестацій і демонстрацій, спортивних, видовищних та інших масових заходів; здійснення контролю за забезпеченням при їх проведенні громадського порядку; вирішення спільно з відповідними органами Національної поліції питань щодо створення належних умов для служби та відпочинку поліцейських і т. ін. [9].

Окрім наведеного, поліція забезпечує постійне інформування органів державної влади й органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку. Керівники територіальних органів поліції повинні не менше одного разу на два місяці проводити відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування на рівнях областей, районів, міст і сіл з метою налагодження ефективної співпраці між поліцією й органами місцевого самоврядування і населенням [10, с. 65–66].

Останній рівень взаємодії – це рівень безпосередніх відносин поліції та громадськості. У цьому разі йдеться не про органи, які уособлюють громаду на певній території, а безпосередньо про соціум. Варто вказати, що взаємодія поліції та громадськості перебуває в полі зору міжнародної спільноти, яка має з цього приводу свою позицію. Зокрема, у таких документах, як Декларація про поліцію та Європейський кодекс поліцейської етики прописано рекомендації щодо організації діяльності поліції у державах, відповідно до яких: діяльність поліції перебуває в тісному контакті з громадськістю, й ефективність діяльності поліції залежить від публічної підтримки; поліцейські організації, окрім забезпечення правопорядку, виконують соціальні, а також сервісні функції в суспільстві; довіра населення до поліції тісно пов'язана з її ставленням до громадськості, зокрема повагою до людської гідності й основоположних прав і свобод особи;

поліція повинна бути організована в такий спосіб, щоб сприяти хорошим зв'язкам поліції з громадськістю; поліцейські організації повинні бути готові надати об'єктивну інформацію про свою діяльність громадськості без розкриття конфіденційної інформації [7, с. 112].

Найяскравішим прикладом взаємодії поліції та громадськості щодо забезпечення превентивних заходів і превентивної діяльності загалом є робота дільничних офіцерів поліції. Останні здійснюють свою роботу, спираючись на принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства за такими ключовими напрямками, як: протидія злочинності, профілактика правопорушень та охорона публічного порядку за участю населення; співпраця з органами місцевого самоврядування, представниками територіальних громад, населенням, керівниками підприємств, соціальних, навчальних і культурних закладів, закладів захисту дітей з метою реалізації принципу взаємодії з населенням на засадах партнерства, обмін інформацією для подальшого її використання під час виконання службових обов'язків; визначення спільних пріоритетних напрямів роботи та її оцінювання з урахуванням думки і потреб громадськості [11].

Працюючи у зазначених напрямках, дільничні офіцери поліції: проводять відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування областей, районів, міст і сіл з метою налагодження ефективної співпраці між поліцією й органами місцевого самоврядування і населенням; інформують про стан законності, боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території; співпрацюють із представниками громадських формувань з охорони громадського порядку та державного кордону, надають допомогу в організації їх діяльності, беруть участь у проведенні спільних нарад, під час яких розробляються та погоджуються заходи із забезпечення публічної безпеки і порядку на територіях обслуговування; в межах дільниці проводять серед населення роз'яснювальну роботу для формування у населення правової культури, негативного ставлення до суспільно небезпечних явищ із метою підняття іміджу поліції та інформують про способи захисту і самооборони від злочинних посягань тощо [11].

Окрім діяльності дільничних офіцерів і громадських формувань з охорони громадського порядку, взаємодія соціуму та поліції, щодо забезпечення роботи останньої, зокрема у превентивному напрямі, проявляється в інтеграції численних програм, наприклад, взаємодії поліції та громади («Community policing»). Остання є постійною взаємодією поліції з населенням і місцевою владою заради спільного безпечного простору. Тобто це особливий підхід у щоденній роботі поліції, побудований на принципах постійної комунікації, де: поліція та місцева громада відчують спільну відповідальність за безпеку; поліція реагує на місцеві потреби й вимоги, які визначає громада; взаємодія і комунікація між населенням і поліцією є ефективною і приносить результати; застосовується індивідуальний підхід до вирішення місцевих проблем у взаємодії з населенням і відповідальними органами влади; співпраця спрямована на попередження правопорушень і наявний спільний план превентивної діяльності [12]. Головними завданнями зазначеної програми визначено: покращення якості життя людей; підвищення якості послуг, що надаються поліцією людям; попередження злочинності; розбудову взаємної довіри між населенням і поліцією; заохочення людей до участі в житті місцевих громад; забезпечення більшої видимості роботи поліції; посилення соціальної відповідальності [12].

Висновки. Отже, взаємодія поліції з державними органами, установами та громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів має різні форми та реалізується на трьох рівнях: загальнодержавному, де ключове значення має взаємодія поліції та органів державної влади; місцевому – співпраця та взаємна підтримка діяльності з органами місцевого самоврядування; на рівні взаємодії з громадськістю безпосередньо. Подібна градація базується на положеннях чинного законодавства, яке загалом визначає взаємодію одним із ключових принципів виконання поліцією передбачених законом повноважень.

Взаємодія на всіх рівнях передбачає не просто співпрацю задля виконання якоїсь тактичної цілі або одиначного превентивного заходу, а реалізацію цілого комплексу процедур, метою яких є забезпечення публічної безпеки та порядку у певній сфері, профілактика правопорушень у конкретній частині соціуму, взаємне інформування, проведення партнерськими сторонами спільних заходів, здійснення спільних дій, направлених на побудову умов, за яких вірогідність виникнення протиправних аспектів зводиться до мінімуму, і т. ін. Здійснення подібних процедур поліцією спільно з відповідними суб'єктами державної влади, місцевого самоврядування чи громадськості веде до суттєвого спрощення превентивної діяльності в галузі, де існує взаємодія, що є позитивним фактором, який говорить про демократизацію поліцейських органів нашої держави та виведення їх з ізоляційного посттоталітарного стану.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Офіційний вісник України*. 2010. № 72/1. Ст. 2598.
2. Ведерніков Ю.А., Папірна А.В. Теорія держави і права : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 333 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072014908/pravo/teoriya_derzhavi_i_prava.
3. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку : Наказ від 10.08.2016 № 773. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16/conv/print>.
4. Про затвердження Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: наказ, порядок від 03.04.2019 № 974/5/467/609/280 від 05.04.2018.
5. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон від 07.12.2017 № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.
6. Про місцеві державні адміністрації : Закон від 09.04.1999 № 586-XVI. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20. Ст. 190.
7. Коваленко А.В. Окремі аспекти взаємодії поліції з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськістю у сфері протидії злочинності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. № 6 (15). С. 110–113.
8. План заходів із протидії злочинності та профілактики правопорушень, забезпечення публічної безпеки та порядку на території Запорізької області на 2018–2021 роки : розпорядження від 25.07.2018 № 388. *Офіційний сайт Запорізької обласної державної адміністрації*. URL: https://www.zoda.gov.ua/files/WP_Article_File/original/000096/96615.pdf.
9. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
10. Лялюк О.Ю. Деякі питання взаємовідносин органів та посадових осіб місцевого самоврядування з органами внутрішніх справ, прокуратури, Служби безпеки, судовими органами та органами юстиції. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 31. С. 61–74.
11. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : наказ, інструкція від 28.07.2017 № 650. *Офіційний вісник України*. 2017. № 70. Ст. 471.
12. Взаємодія поліції та громади («Community policing»). *Веб-сайт програми «Взаємодія поліції та громади»*. URL: http://ecpl.com.ua/wp-content/uploads/2017/02/com_pol.pdf.

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.4-2.20>

ЛЕЩИНСЬКИЙ В.П.

ГАРАНТІЇ ЗАКОННОСТІ ДОЗВІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена характеристиці генезису наукових підходів до визначення гарантій законності дозвільної діяльності, формуванню на цій основі наукового підходу до досліджень сучасного стану зазначених гарантій. Визначено, що гарантії законності, в т. ч. й у сфері дозвільної діяльності, стали самостійним предметом наукового пошуку на території України переважно після здобуття Україною незалежності, що зумовлено набуттям права статусу самостійної суспільної цінності. Попередні етапи розвитку правової системи на території України характеризуються вираженням «обслуговуючим» характером права стосовно тогочасних політичних та інших суспільних процесів, у зв'язку з чим гарантії законності як самостійний об'єкт наукових досліджень актуалізуються тільки у другій половині ХХ ст. Визначено, що якісний стан законодавства як юридична умова